

БАНКИ

КРЕДИТНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Воробйова О.І., к.е.н., доцент

Починаючи з другої половини 2008 року українська банківська система стала відчувати значні проблеми з кредитуванням фізичних і юридичних осіб. Ці проблеми виникали не відразу, але їх концентрація суттєво вплинула на вітчизняні банки, що посилювало проблеми кредитування соціально-економічної системи країни.

Українські науковці вже неодноразово відмічали, що вітчизняна банківська система сформована з банківських установ, що мають абсолютно різні можливості для здійснення будь-якої банківської діяльності, зокрема й кредитної [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7].

По-перше, українська банківська система має велику кількість банківських установ, які за своїми фінансовими можливостями, ефективністю діяльності, рівнем надання послуг, якістю обслуговування, наявністю філій та відділень суттєво відрізняються. В країні є великі банки і банки карлики. Проте в загалі сукупний рівень банківської системи не відповідає сучасним вимогам розвитку економіки.

По-друге, незважаючи на велику чисельність банків вітчизняної банківської системи, їх кількість постійно зростає. Ліквідація одних банків приводить до виникнення нових банківських установ, а тому загальна кількість банків не скорочується.

По-третє, банківська система країни дуже повільно нарощувала свій внутрішній потенціал. Це особливо наглядно можливо побачити при аналізі власного балансового капіталу банків. У 2004 р. — 16554,22 млн. грн., 2005 р. — 23406,29 млн. грн., 2006 р. — 39537,83 млн. грн., 2007 р. — 64973,06 млн. грн., 2008 р. — 114608,3 млн. грн. Проте обсяги кредитування економіки були значно більшими: 2004 р. — 72335,84 млн. грн., 2005 р. — 122300,78 млн. грн., 2006 р. — 216669,1 млн. грн., 2007 р. — 385123,06 млн. грн., 2008 р. — 673625,36 млн. грн. [8].

По-четверте, значення банківської діяльності для розвитку вітчизняної економіки в Україні стало відчуватися лише починаючи з 2001 року. До цього періоду банківська система і окремі банки фактично працювали лише на власні інтереси. Це особливо відчувалося при аналізі обсягів кредитування юридичних і фізичних осіб, інвестиційної банківської діяльності, залучення банківських ресурсів у вигляді депозитних вкладів тощо.

По-п'яте, більшість українських банків створювалися як установи, що повинні були забезпечувати коштами відповідні економічні групи, які почали формуватися ще за останні часи існування Радянського Союзу. А тому такі банки були невеликими і фактично не мали можливостей суттєво впливати на розвиток вітчизняної економіки.

По-шосте, українська банківська система з самого початку існування цікавила іноземні фінансово-промислові групи. Доки ситуація на українському фінансовому ринку була нестабільною іноземні фінансові групи не поспішали вкладати кошти в придбання українських банків. Однак, починаючи з 2000 року, коли ситуація в країні стала більш-менш задовільною, іноземний капітал активно почав скупати вітчизняні банки. Отже на початок 2009 року значна частина вітчизняних банків, особливо крупні та найкрупніші, були викуплені іноземними фінансово-промисловими групами.

По-сьоме, в останні кілька років в Україні відбувався кредитний бум, який суттєво вплинув на економічне розтання. Проте цей кредитний бум був пов'язаний не з відповідним зростанням фінансових можливостей банків, а з одержанням доступу до іноземних кредитних ресурсів, а також з зростанням внутрішніх можливостей банків залучати фінансові кошти для формування власної ресурсної бази. Підвищення добробуту населення забезпечило формування відповідної суми вільних коштів, яку банки змогли акумулювати на депозитних рахунках і перетворити ці кошти в кредитні ресурси.

По-восьме, українські банки формували ресурсну базу за рахунок короткострокових депозитних вкладів та зовнішніх позичок, які також були узяті на невеликий термін. Проте кредитування населення й юридичних осіб здійснювалося на термін понад 3?5 років, що формувало додаткові ризики для кредитної діяльності.

У восени 2008 року Україна почала відчувати значні фінансово-економічні труднощі, які були обумовлені розгортанням фінансової кризи на теренах держави. Якщо у світовій економіці фінансово-економічна криза почала розвиватися ще в 2007 році та набула значного впливу на економіку на початку 2008 року, то українська економіка відчула фінансово-економічні проблеми тільки з другої половини 2008 року. Відставання в Україні кризової хвилі від розвинутих країн світу пов'язано з тим, що українська економіка ще недостатньо вбудована у світову систему соціально-економічного розвитку.

У вищих урядовців країни виникало враження, що фінансово-економічна криза не зачепить вітчизняну економіку тому, що наша країна немає розвинутого фінансового, зокрема фондового ринку, через який, за міркуванням українських урядовців, і починається розвиток фінансово-економічної кризи. Однак незважаючи на те, що країна недостатньо вбудована у світову економіку, має не дуже розвинутий фондовий ринок, основні економічні досягнення останніх років було забезпечено завдяки зростанню обсягів українського експорту металу, зерна, хімічної продукції тощо. За останні роки українська економіка формувалася як орієнтована на експортування сировини та матеріалів першого рівня переробки.

З початком розвитку світової фінансово-економічної кризи попит на товари українського експорту значно скоротився, що фактично зруйнувало діючу в країні систему економічного господарства. Це обумовлено тим, що найбільші валютні та бюджетні надходження були пов'язані з діяльністю підприємств, що експортують свою продукцію за межі країни.

Падіння рівня обсягів грошових надходжень до країни від підприємств, що здійснюють експортну діяльність, суттєво вплинуло на всю фінансово-економічну ситуацію в Україні. Велика кількість людей залишилося без роботи, а ще більшій частині населення значно було зменшено заробітну плату. Постраждали не тільки найомні працівники, але значних втрат відчули підприємці різного рівня достатку. Все це суттєво вплинуло на можливості виконувати обов'язки щодо погашення кредитів перед банками, а банки у свою чергу, лишилися можливості виконувати обов'язки перед своїми кредиторами, до яких, перш за все, відносяться домогосподарства, що вклали вільні кошти на депозити банків.

Нестача коштів у вітчизняних банків негативно впливає на діяльність усієї банківської системи. В країні ще з кінця 2008 року з'явилася група «хворих» банків, у яких ліквідність на жовтень-грудень була значно меншою, ніж того вимогами їх поточні зобов'язання. Серед таких банків можливо виділити: «Арма», «Банк регіонального розвитку», «БІГ-Енергія», «Дністер», «Європейський», «Західнокомбанк», «Київ», «Надра». «Національний кредит», «Одеса», «Родовід банк», «Укрпромбанк», «Трансбанк», «Причорномор'я» тощо. Названі банки практично не мають можливості виконувати свої обов'язки, але у цих банків є проблеми з поверненням виданих кредитів, особливо фізичним особам.

Покращення ситуації з кредитуванням залежить від вирішення таких питань:

1. Українські банки повинні підвищити рівень своєї капіталізації. Це необхідно зробити негайно, бо низький рівень капіталізації вітчизняних банків негативно впливає на їх фінансові можливості, не дає змогу виконувати зобов'язання перед своїми кредиторами та здійснювати кредитування економіки. Банки з іноземним капіталом практично вирішили це питання — збільшили обсяги уставного капіталу, що дозволяє їм більш впевнено відчувати в умовах фінансової кризи та зниження рівня повернення кредитів фізичними й юридичними особами.

2. Необхідно переглянути кредитну політику як окремих банків, так і всієї банківської системи. Для кредитування юридичних і фізичних осіб повинні встановлюватися більш жорсткі умови при наданні кредитів. Перш за все, це стосується фінансової спроможності позичальників та визначення рівнів кредитних ризиків, які формуються не лише в процесі надання кредиту, але від багатьох інших чинників, зокрема ситуації на світових фінансових і товарних ринках.

3. При формуванні кредитного портфеля банки повинні здійснювати диверсифікацію напрямів вкладання, обсягів надання кредитів, визначення суб'єктів кредитування за рахунок встановлення більш чіткого розподілу наявних банківських ресурсів за рівнями ризику, терміну кредитування, обсягів видачі позик, кредитними ставками, якістю гарантів та кредитного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова І.А. Оцінка кредитної діяльності банку / І.А. Аванесова // Фінанси України. — 2005. — №6. — С. 103-112.
2. Барановський О.І. Стійкість банківської системи України / О.І. Барановський // Фінанси України. — 2007. — №9. — С. 75-87.
3. Вахненко Т. Кредитний бум в Україні в системі координат світових фінансів. / Т. Вахненко // Економіст. — 2008. — №5. — С. 34-38.
4. Владичин У.В. Роль кредитування в економічному зростанні України / У.В. Владичин // Фінанси України. — 2004. — №1. — С. 96-102.
5. Гринько О.Л. Формування й розподіл банківських ресурсів на іпотечне кредитування / О.Л. Гринько // Фінанси України. — 2005. — №7. — С. 119-131.
6. Криклій А.С. Банківська система України в умовах розбалансування фінансових ринків: реалії та очікування / А.С. Криклій // Економіка та держава. — 2008. — №4. — С. 20-22.
7. Малахова О.Л. Кредитне забезпечення підприємницької діяльності / О.Л. Малахова / Фінанси України. — 2004. — №6. — С. 113-120.
8. Національний банк України. Сайт в мережі Інтернет. — www.bank.gov.ua